

Vereniging voor katholiek
en christelijk onderwijs

Analyse derde tussenadvies van wetenschappelijke curriculumcommissie

Op verzoek van de Tweede Kamer geeft [een wetenschappelijke commissie](#) onder voorzitterschap van prof. dr. Roel Kuiper verschillende adviezen over de opbrengsten van Curriculum.nu en het verdere curriculumtraject. Minister Slob heeft deze commissie in september 2020 ingesteld. [De eerste twee tussenadviezen](#) van de commissie, over de curriculumherziening het algemeen, de bruikbaarheid van de voorstellen van Curriculum.nu en over de werkopdracht aan SLO om te komen tot de bijstelling van de kerndoelen, werden op 4 februari van dit jaar door minister Slob naar de Tweede Kamer gestuurd. Op 9 juli stuurde hij weer een aantal producten van de wetenschappelijke curriculumcommissie naar de Kamer: het derde tussenadvies over de bijstelling van de examenprogramma's en de al eerder aangekondigde verdiepende studie over kansengelijkheid en het curriculum.

In het derde tussenadvies, [Examenprogramma's in perspectief](#), adviseert de commissie over de bijstelling van de examenprogramma's voor de bovenbouw van het funderend onderwijs. Ze constateert dat, net als voor de bijstelling van de kerndoelen, voor de bijstelling van deze programma's een kader nodig is. Dit zou de volgende uitgangspunten moeten bevatten: een gemeenschappelijke benadering (dus niet geïsoleerd per vak, zoals tot nu toe meestal het geval is) met een gedeelde architectuur, het borgen van een breed en gevarieerd curriculum waarin de drie doeldomeinen kwalificatie, socialisatie en persoonsvorming aan bod komen, het in positie brengen van leraren en schoolleiders met voldoende deskundigheid op het gebied van het curriculumontwikkeling en toetsen en examens, inrichtingsvrijheid van scholen en aandacht voor kansengelijkheid.

Aanloop naar het eindexamen

De curriculumcommissie wijst erop dat het beeld niet moet zijn dat de hele bovenbouw in het voortgezet onderwijs "vooral een aanloop is naar het eindexamen". Een eenzijdige nadruk op de examens zet de onderwijskwaliteit onder druk. Ook in deze fase hebben leerlingen recht op onderwijs dat de volle breedte beslaat, want "Niet de toets of het examen is het ijkpunt voor onderwijskwaliteit, maar het genoten onderwijs zelf." Maar omdat er voor de bovenbouw geen kerndoelen zijn, valt er een gat in de beschrijving van het beoogde curriculum, wat onder meer het werken met doorlopende leerlijnen bemoeilijkt. Nu worden de eindtermen gebruikt voor de invulling van het curriculum, maar het werken met eindtermen, als onderdeel van de examenprogramma's, werkt de focus op het eindexamen (en strategisch gedrag) in de bovenbouw in de hand. In dit verband vraagt de commissie zich af "of het in de toekomst beter zou zijn kerndoelen in te voeren in de bovenbouw en daarmee te volstaan."

In het advies schrijft de wetenschappelijke curriculumcommissie dat leerlingen ook in de bovenbouw een "gedegen basis" moeten krijgen "door goed en gevarieerd onderwijs, niet door het louter beheersen van toetsmateriaal." Daarom zou ook de rationale, waarover de commissie in haar eerste twee tussenadviezen al schreef, moeten worden toegepast bij het vormgeven van de eindtermen en de examenprogramma's. De rationale schetst in algemene termen een kader "voor curriculumontwikkeling vanuit een visie op de taak en opdracht van het funderend onderwijs" en

gaat over het *waartoe* van het onderwijs. De voorgestelde rationale omvat de drie doeldomeinen van het onderwijs, kwalificatie, socialisatie en persoonsvorming.

In dit licht wijst de commissie op de eigen plaats van het schoolexamen (waarin de inrichtingsvrijheid van scholen centraal staat) naast het centraal examen (waarin de stelselverantwoordelijkheid van de overheid centraal staat). Het CE kent door onder meer standaardisering beperkingen met betrekking tot wat er getoetst kan worden. Dit kan leiden “tot een smalle opvatting van de vakinhoud die wordt aangeboden, een versmalling ook in het aangeboden onderwijs.” Zeker wanneer het CE als het belangrijkste examen wordt gezien. “Het SE dreigt in die context soms een vooroefening te worden van het CE. Dat trekt het stelsel uit het lood en daarmee ook het curriculum in de bovenbouw.” Wat de curriculumcommissie betreft wordt het SE juist “complementair” ingezet “om brede vorming in de examenprogramma’s invulling te geven.” Scholen zouden aangemoedigd moeten worden om meer werk te maken van het SE. Dat sluit ook aan bij de constatering van de commissie dat “het in het Nederlandse stelsel de school is die een visie op onderwijskwaliteit en op de toetsing realiseert.” Juist het SE leent zich voor examinering op de domeinen persoonsvorming en (deels) socialisatie.

Eenduidige definitie van eindtermen

Op basis van haar onderzoek en analyses komt de commissie tot adviezen voor een uniforme architectuur en een toetskader voor de examenprogramma’s. Belangrijk daarin zijn onder andere een vaste, onderling vergelijkbare opbouw en een eenduidige definitie van eindtermen. Ook reflecteert de commissie op de concept werkopdracht aan SLO met betrekking tot de bijstelling van de examenprogramma’s en op de door SLO opgestelde rationale (een herziene versie naar aanleiding van eerder commentaar van de commissie). Beide documenten dienen volgens de commissie op een aantal punten (verder) te worden aangepast. Zo vindt zij het belangrijk dat binnen de rationale expliciet wordt opgemerkt dat zowel persoonsvorming als de verdere concretisering van alle drie de doeldomeinen plaatsvindt binnen de grenzen van de democratische rechtsstaat.

In de verdiepende studie [Kaders voor kansen](#) geeft de wetenschappelijke curriculumcommissie een aanzet voor een beoordelingskader kansengelijkheid voor alle leergebieden in het funderend onderwijs. Zij is namelijk van mening dat “de school kan bijdragen aan verbetering van kansengelijkheid door het maken van onderbouwde curriculaire keuzes.” De eerder genoemde rationale helpt daarbij: “Een breed en gevarieerd curriculum dat rekening kan houden met verschillen draagt bij aan kansengelijkheid voor leerlingen.” De commissie kiest voor wat zij noemt een egalitaire visie op kansengelijkheid: leerlingen moeten gelijk kunnen eindigen. Een andere, meritocratische visie gaat uit van gelijke startkansen. Die zijn belangrijk volgens de commissie, maar bieden geen oplossing voor structurele ongelijkheden waardoor leerlingen ondanks vergelijkbare capaciteiten blijvend belemmerd kunnen worden.

Negatieve invloed op onderwijskansen

De commissie constateert dat er voor sommige leerlingen een grotere afstand tussen school en thuis is dan voor anderen. Dat kan leiden tot voortdurende discontinuïteit wat een negatieve invloed heeft op onderwijskansen. Deze discontinuïteit ontstaat enerzijds door het verschil in culturele bagage die verschillende groepen leerlingen meenemen naar school, terwijl anderzijds het curriculum meestal aansluit bij de culturele bagage van de “dominante sociaaleconomische en etnische groepen.” Leerlingen uit deze groepen spelen als het ware een thuiswedstrijd. Voor kansengelijkheid is allereerst “culturele sensitiviteit” nodig, zodat verschillen een plek krijgen, aldus de commissie. “Een belangrijke stap hierin is het landelijk curriculum te diversifiëren en meer te openen voor wat leerlingen nodig hebben.” Dat kan door de diversificatie van onderwijshoudens, door rekening te houden met de verschillende perspectieven die er in de samenleving en binnen de schoolpopulatie bestaan.

Verder wijst de commissie op het belang van inzicht in de totstandkoming van kennis (vaak beïnvloed door “culturele aannames, sociale perspectieven en/of historische referentiekaders”), van metakennis over leren en van kennis over het onderwijs zelf (zoals “de ‘spelregels’ voor succes en falen in het onderwijs” en “schooltaal en schoolse begrippen”). Ook is het volgens de curriculumcommissie belangrijk om stereotypen en vooroordelen over verschillende groepen terug te dringen, “niet alleen over etnische minderheden maar ook voor arme of laagopgeleide gezinnen.” Tenslotte speelt de onderwijsstructuur een rol bij kansengelijkheid. Vroege selectie en sterke differentiatie tussen verschillende schooltypen en belemmeringen om van schoolsoort te veranderen zijn niet goed voor gelijke onderwijskansen. Vanuit curriculair perspectief is daarom een inrichting van belang die ‘stapelen’ mogelijk maakt.

Beoordelingskader

Uiteindelijk komt de commissie tot een aanzet voor een beoordelingskader voor een curriculum dat kansengelijkheid bevordert en is opgebouwd aan de hand van negen criteria: “doorwerking van de rationale, een gedifferentieerde inzet van kerndoelen en eindtermen, inclusief en cultureel sensitief onderwijs, ruimte voor meertaligheid, doorlopende leerlijnen, ook tussen schoolsoorten zodat stapelen mogelijk blijft, ontwerpruimte voor scholen en keuzeruimte voor leerlingen, en aandacht voor uitvoerbaarheid en haalbaarheid van het programma voor (alle) scholen en voor (alle groepen) leerlingen.” Volgens de commissie moeten de criteria gebruikt worden bij de curriculum op landelijk niveau, maar kunnen ze ook worden ingezet bij de curriculumontwikkeling scholen. De verdere praktische uitwerking is aan SLO.

In de brief waarmee minister Slob het derde tussenadvies aanbiedt aan de Tweede Kamer schrijft hij dat de curriculumbijstelling in een impasse verkeert. Behoudens enkele urgente vakken die op verzoek van de Kamer versneld worden bijgesteld, ligt het traject stil. Voor het vervolg ziet de bewindsman een andere aanpak voor zich dan tot nu toe werd gevolgd. Curriculum.nu is afgerond en deze merknaam zal niet meer gebruikt worden.

Tot nu toe was er sprake van een integrale werkwijze: kerndoelen, examenprogramma’s en eindtermen werden gezamenlijk aangepakt. In het vervolg wil de minister de bijstelling van de examenprogramma’s en de bijstelling van de kerndoelen losknippen en bovendien voor de bovenbouw slechts met enkele urgente vakken (Nederlands, wiskunde, moderne vreemde talen, maatschappijleer en de bètavakken) starten. Hier heeft de Tweede Kamer per motie om verzocht. In lijn met de adviezen van de wetenschappelijke curriculumcommissie is er een “heldere werkopdracht voor SLO gemaakt”. De kerndoelen voor het po en de onderbouw van het vo zullen wel gelijktijdig bijgesteld worden, maar wel op een kleinschaligere manier dan in de vorige fase, om scholen deze periode maar beperkt te hoeven belasten. Sowieso zullen nieuwe concept kerndoelen pas vanaf 2023 in de praktijk getest worden als het aan Slob ligt. Hij vraagt de Kamer hem op korte termijn ruimte te geven om de aanpak voor het bijstellen van de kerndoelen verder vorm te geven. Hij moet die toestemming wel vragen, want de Kamer heeft het curriculumtraject controversieel verklaard.